

Предизвикателства пред развитието на селските райони в България в условията на членство в Европейския съюз (на примера на селските общини от област Стара Загора)

доц. д-р Юлияна Благоева-Яркова

*Тракийски университет,
тел: 042 699433, 0886105430
e-mail: yu_yarkova@uni-sz.bg*

Красимира Тонева

*Тракийски университет,
тел: 0898218630, e-mail: k_toneva@abv.bg*

Негелин Марков

*Тракийски университет,
тел: 0877393958, e-mail: n_markov@uni-sz.bg*

Резюме: Потенциалът на селските райони у нас за икономическа диверсификация и развитие открива своите все по-големи възможности за използване и разгръщане в условията на прилаганата европейска политика.

Целта на настоящата разработка е да достигнем до идентифициране на някои основни проблеми и специфични задачи, с които се сблъсква политиката за развитие на селските райони у нас, на основата на проучване на показатели за развитие и стартиращи механизми за прилагане на политиката към тези райони от избран регион.

Настоящата разработка се основава на анкетно изследване в рамките на по-широко проучване на проблемите на местната администрация в прилагане на политиката за развитие на селските райони. Проведено е с помощта на въпросник, адресиран до административните структури в общините и кметствата, включени в репрезентативното наблюдение на проучвания регион.

В резултат на направеното проучване се установи, че: липсва целенасочена местна политика за запознаване с проблемите и потребностите на отдалечените, междинните и крайградските населени места, различията в приоритетите и подходите създават предпоставки за небалансирано териториално развитие; липсва достатъчно ясна и конкретизирана регионална политика; няма открити местни приоритети за отделните населени места; не се осигурява задоволителна информационна дейност от администрацията към населението. Във връзка с това са направени и редица предложения както по отношение на Националния план и Програмата за развитие на селските райони и тяхната реализация, така и по

отношение на мобилизацията на местните власти и общности, за по-бързо и успешно реализиране на стратегическите задачи.

Ключови думи: предизвикателства, развитие, селски райони, Европейски съюз.

JEL: R11.

Въведение

Потенциалът на селските райони у нас за икономическа диверсификация и развитие открива своите все по-големи възможности за използване и разгръщане в условията на прилаганата европейска политика с действащите финансови лостове. Важно място в това отношение ще заема изборът на механизми за по-добро прилагане на тази обща политика, както и нейното усъвършенстване и адаптиране при възникване на нови социално-икономически и политически процеси и инициативи. По отношение на тези проблеми безспорно е значението на разпознаването и точното формулиране на настоящите и бъдещи предизвикателства за селските райони като цяло в Европейския съюз, и конкретно при нашите условия.

Целта на настоящата разработка е да достигнем до идентифициране на някои основни проблеми и специфични задачи, с които се сблъсква политиката за развитие на селата у нас на основата на проучване на показатели за развитие и стартиращи механизми за прилагане на политиката към селата от избран регион. Това означава да се проучат редица въпроси: типологията и спецификата на селските райони; техният териториален обхват, социално-икономическите и демографските тенденции; мястото и възможностите за развитие на селата от общини с различен тип центрове (град,

село), както и за селата от градските общини; факторите, определящи облика и оттам разнообразието в селските райони; предпоставките и условията за развитие, а и пречките, които са преодолими или пък създават силни ограничителни условия.

С тази разработка искаме да поставим основата на поредица от публикации, с резултатите от които да подпомогнем развитието на селата от района, който изследваме.

1. Характеристика и методика на изследването

Настоящата разработка се основава на анкетно изследване, проведено с помощта на въпросник, адресиран до административните структури в общините и кметствата, включени в репрезентативно наблюдение на проучвания регион.

В процеса на предварителните проучвания е установена необходимост от внимание към състоянието и перспективите за развитие на всички села, а не само на тези, включени в селските райони и съответно в Програмата за развитието им (ПРСР 2007-2013).

Представената разработка е част от едно по-широко проучване, свързано с предизвикателствата пред развитието на селските райони в условията на реално членство на България в Европейския съюз.

Въпросникът се състои от шест части. Първата част се отнася за дължността и отговорностите (свързани с развитие на селата) на респондента. Втората част съдържа проучване от страна на общинската администрация на проблемите, свързани с развитието на селата, както и с движението на входящите и изходящите информационни потоци по повод на тези проблеми.

Третата част отразява запознаване с обхващането на тези проблеми в общинските планове за развитие. Четвъртата част включва специфичните мерки за насърчаване на бизнеса. Петата част е насочена към информационните потоци от страна на държавните служби и институции към общинската администрация относно възможностите за развитие на селата по ПРСР, а също и от общинската администрация наоколо към кметовете на населените места, включително ролята на партньорствата. В шестата част се идентифицират проблемите, свързани с цялостното социално-икономическо развитие на селата от гледна точка на местната администрация. В тази част на проучването също даваме възможност органите на местното управление да споделят и своите очаквания за усъвършенстване ролята на местната администрация.

Настоящото изследване се ограничава с анализа само на част от резултатите на проучването, а именно по въпроси като: а) подходи за запознаване на общините с проблемите на прилежащите им села; б) мерки за развитие на селата и включването им в общинските планове за развитие; в) двупосочен обмен на информация относно възможностите за финансиране; г) основни проблеми по отношение на социално-икономическото развитие; д) бизнес активност в селата.

Извадката е извършена чрез стратификация на база брой на населението и включва 55 % от населените места на областта, в които има кметство. Тъй като изследването е проведено чрез случаен подбор, в него попадат села с различен брой на населението от всички общини на региона. В анкетата участват на доброволен принцип кметове на села, извън посочените в наблюдението, като техните отговори също са включени в обработката на данните.

Въпросниците бяха раздадени в края на м. август 2008 г. със съдействието на Агенцията за регионално икономическо развитие – Стара Загора.

2. Идентификация на селските райони в Европейския съюз

Използваните в рамките на Европейския съюз дефиниции за селски район са на Евростат и на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие.

Дефиницията на Евростат за идентифициране на районите се базира на степента на урбанизираност на територията. При това условие са определени следните 3 (три) района:

- **Гъстонаселени територии** – група от съседни локални територии, всяка от които е с гъстота на населението по-голяма от 500 души/км² и където общият брой на населението на всяка от тези съседни територии наброява поне 50 000 жители.
- **Междинна група** – група от съседни локални територии, всяка от които е с гъстота на населението по-голяма от 100 души/км² и/или общият брой на населението за всяка територия е поне 50 000 жители, или са съседни на гъстонаселени територии.
- **Слабо населени територии** – група от локални територии, които не принадлежат към гъстонаселените или към междинните територии.

Европейският съюз прилага в своите нормативни актове международно признатата дефиниция, предложена от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD), защото тя се определя като ясна и опростена, включително за райони, които са гъстонаселени.

Още 1994 [7, 2008] година OECD определя за местно ниво (общините – NUTS 5) като селски онези, които имат гъстота на населението по-малко от 150 души/кв. км. За регионално ниво (областите – NUTS 3 и NUTS 2) се групират: **преобладаващо селски** (ако повече от 50 % от населението живее в селски общини), **междинни** (значително селски) (50 % – 15 % в селски общини); **преобладаващо градски** (по-малко от 15 % от населението в селски общини). През 2005 година OECD въвежда промяна в дефиницията за регионално равнище – ако има градски център с повече от 200 000 души население, представляващ не по-малко от 25 % от населението на **преобладаващо селски регион**, той се определя като **междинен**; ако има градски център с население над 500 000 души, представляващ не по-малко от 25 % от населението на **междинен регион**, той се определя като **преобладаващо градски**.

Видно е, че селските райони имат изключително важно място по отношение на заеманата територия: 91 % общо за преобладаващо селските и междинни региони и 53 % само за преобладаващо селските.

Развитие на политиката за селските райони в рамките на Европейския съюз [8, 2001]

В доклада на Европейската комисия от 1988 (The Future of Rural Society) (European

Commission Press Release DN:P/88/100) се представя първоначалната рамка за обща политика, свързана с развитие на селските райони.

През 1993 г. селските райони получават и политическо признание в Договора от Маастрихт (Maastricht Treaty), където се посочват като приоритет в подкрепата на Европейския съюз за икономическа и социална кохезия. Фокусът е върху: развитие на малкия и среден бизнес, прилагане на нови технологии, демонстриращи обещаващо бъдеще за селските райони, развитие на селския туризъм. Гарантирането на достъп до обществени услуги, опазването на естествената природна среда и осигуряването на подходящо обучение на работещите на село са другите приоритети.

През 1996 г. се постанови с Декларацията от Корк (Ирландия) (The Cork Declaration- A Living Countryside) категоричната политика за развитие на селските райони чрез поставената на срещата цел „обща цел, обща законова рамка, обща кохезионна политика, обща програма...., която да е проста, прозрачна и ефективна“. Корк призовава към устойчиво развитие в селските райони чрез повече взаимопомощ, опростяване и интегриране на всички програми и политики за развитие на селските територии.

Таблица 1. Относителен дял (%) на отделните видове региони в Европейския съюз (27)

NUTS 3	Преобладаващо селски + междинни	Преобладаващо селски	Междинни
Територия	91	53	38
Население	57	19	38
Брутна добавена стойност	43	12	31
Заетост	55	19	36

Източник на информация: H. Guzytond, 2008.

Това рефлектира и върху основните проблеми, залегнали в Agenda 2000 – реформа на аграрната политика, реформи в структурната политика, по-специално внимание на политиката по опазване на околната среда (europa.eu.int). Декларацията от Виена (Vienna Declaration) (www.eeb.org) поставя на дебат някои пунктове на Декларацията от Корк, свързани с реализация на политиката за развитие на селските райони. Така се реализират програмните инициативи Лидер, Лидер II, Лидер Плюс. Водещият принцип е местните играчи да впрегнат цялата информация, творчески възможности, предприемачески дух, капацитет за местни инициативи с подкрепата на ЕС.

В Европейската политика за развитие на селските райони 2000-2006 се залага на развитието им като втори стълб в Общата аграрна политика, което продължава и за периода 2007-2013. Конференцията от Залцбург (Salzburg, 2003) заложи в новата политика: ключова роля на аграрното и горско производство за осигуряване на качествени и безопасни продукти, поддържане на ландшафта, жизнени селски общности, но наложи икономическата диверсификация за реализиране на принципите на устойчиво и балансирано използване на ресурсите. Политиката за развитие на селските райони включва Подхода на ниво ЕС с националните и регионални програми, както и подхода „от долу – нагоре“, като целта е приоритетите на общата политика да се реализират на различните равнища и да се приложат според специфичните условия и потребности на отделните страни и региони.

Според Mariann Fisher Voel (член на Европейската комисия, отговаряща за развитието на селското стопанство и селските райони) основно предизвикателство, свързано с евентуални промени в политиката на развитие на селските райони, е „здравният тест“ на

ОАП (Health Check of CAP): необходимост да се съобразят климатичните промени; по-добро управление на водите; по-добро използване на биоенергията; опазване на биоразнообразието.

Не по-малка е и ролята на различните празници, обичаи и обреди, чието запазване се превръща в развлекателна атракция и допринася за естетическата наслада на населението [6, 2003].

3. Анализ и резултати от анкетно проучване в област Стара Загора

3.1 Селските райони в област Стара Загора – основни показатели за развитие на общините в област Стара Загора

Въз основа на дефиницията на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) за селски район в България има 21 преобладаващо селски области (според данните за 2006) (ниво NUTS 3), 6 междинни области и само една преобладаващо градска област – столицата София [5, 2007]. Според същата дефиниция област Стара Загора е преобладаващо селски регион, но с изгодното си геостратегическо положение, с осигуреността с ценни и качествени териториални и човешки ресурси, с многоотрасловата и интензивно реструктурираща се икономика Старозагорска област се очертава като един от най-бързо развиващите се региони в Република България.

- Административна област Стара Загора е на пето място по територия и население в страната.
- Област Стара Загора дава приблизително около 5 % от БВП на националната икономика и около 1/4 от БВП на Южен централен район, към която е присъединена до 2008 г.

• Високи темпове на икономически растеж:

- произведената продукция в областта нараства 2,2 пъти за периода 2000 – 2006 г.;

- стойността на дълготрайните материални активи се увеличава с 89 %;

- безработицата в областта е с 1-2 пункта под средната за страната;

- за периода 2000 – 2006 г. средната годишна работна заплата в областта нараства с близо 50 %, стойността и през 2006 г. (4396 лв.) е над средната за страната (4324 лв.);

- към края на 2006 г. общите инвестиции възлизат на 464 млн. щатски долара.

• Секторната структура на икономиката се отличава с доминираща индустрия.

Въпреки че много показатели в областта са над средните за страната, се забелязват известни диспропорции между общините в областта.

Националната дефиниция определя като селски райони общините (LAU 1), в които няма населено място с население над 30 000 души. Съгласно тази дефиниция 231 от общо 264 общини в България са класифицирани като селски. Тези селски райони обхващат 81 % от територията и 42 % от населението.

Данните на официалната статистика сочат, че в селските общини на област Стара Загора (Братя Даскалови, Гълъбово, Мъзлийж, Опан, Павел баня, Раднево, Чирпан, Гурково и Николаево) живее 27,93 % от населението в трудос-

Таблица 2. Основни показатели за развитие на общините в област Стара Загора-2006 г.

Област Общини	Население в трудос- пособна възраст	Сред- носписъ- чен брой на наетия персонал	Средна годишна работна заплата (лева)	Брой предприя- тия	Произв. продук- ция	Прих. от дейност- та	Нетни прих. от прогаж- би	ДМА
Обл.Стара Загора	220974	112674	4396	11219	3888521	5988989	5861187	3047723
Братя Даскалови	4518	1153	2984	96	25833	27445	26534	8191
Гълъбово	8309	7234	6523	305	660782	762499	726275	1073910
Казанлък	50352	26278	3772	2662	474234	693458	679209	220006
Мъзлийж	6951	1694	3578	164	10370	17061	14752	5636
Опан	1418	292	3253	48	5305	9523	9020	2996
Павел баня	8268	2235	3544	265	74003	92199	91097	42939
Раднево	13544	14712	7251	494	746926	786141	770596	802869
Стара Загора	108909	53336	3854	6578	1818333	3487432	3432026	846129
Чирпан	13104	3960	3248	437	45422	71651	70584	26899
Гурково	3078	1237	2655	98	24199	35545	35354	13941
Николаево	2523	543	3069	72	3114	6035	5740	4207

Източник на информация: НСИ, ТСБ – Стара Загора, REGIO 07.

пособна и 40,6 % от това над трудоспособна възраст. В същите тези общини е произведена 41 % от продукцията на областта за 2006 г. Огромен дял тук заемат общините Гълъбово и Раднево, където основни отрасли на икономиката са възледобивът и енергопроизводството. 17,64 % от осъществяващите дейност през 2006 г. предприятия са в селските общини, като преобладаващи са микро- (до 9 заети) и малките (от 10 до 49 заети лица) фирми.

Селското стопанство е отрасъл с водещи функции в по-голямата част от общините, дефинирани като селски. Почвеното и климатичното разнообразие на Тракийската низина и Розовата долина, както и подножието на Стара планина и Средна гора предопределят производството на изключително многообразие от зърнени, технически, етеричномаслени култури, лозя, плодове и зеленчуци, както и съпътстващите ги преработвателни предприятия.

За разлика от растениевъдството, дялът на произведената животинска продукция е относително занижен през последните години. Животновъдството в областта е съсредоточено във ферми с малък брой продуктивни животни (средно до 3 млечни крави и 9 овце – майки). Икономическият размер на тези стопанства е до 3 икономически единици (1 ИЕ = 1200 евро).

3.2. Характеристика на селските общини в област Стара Загора и предизвикателства пред мялхното развитие

Селските и междинните региони покриват 98,8 % от територията на страната и 84,3 % от нейното население [5, 2007].

Като е посочено в таблица 3, от обособените 11 общини в област Стара Загора 9 са селски и само 2 са градски (Стара Загора

Таблица 3. Идентификация на селските райони от област Стара Загора по Национална дефиниция на Р България

Област	Населени места (брой)		Население към 31.12.2007 г. (брой)		Територия (км ²)	Гъстота (г/км ²)	Идентификация на района
	общо	в т. ч. села	общо	в т. ч. в селата			
Ст. Загора	203	193	355626	112607	5148,05	69	
Бр.Даскалови	23	23	10289	10289	482,31	21	селски
Гълъбово	11	10	14648	6124	348,00	42	селски
Казанлък	20	18	77777	25860	633,42	123	градски
Мъглиж	14	13	12508	9055	388,86	32	селски
Опан	13	13	3665	3665	257,47	14	селски
Павел баня	13	12	14888	11944	518,60	29	селски
Раднево	23	22	22601	9121	544,42	42	селски
Стара Загора	51	50	164970	24667	1063,24	155	градски
Чирпан	21	20	24111	7425	522,95	46	селски
Гурково	10	9	5312	2423	292,27	18	селски
Николаево	4	3	4857	2034	96,52	50	селски

Източник на информация: НСИ, Демография 2008.

и Казанлък). При селските общини 7 имат градски центрове, а 2 са села.

Ако приложим дефиницията на OECD (гъстота на населението пог 150 души/кв. км),

Таблица 4. Териториални фактори и приоритетни сектори в общините от област Стара Загора

Община	Приоритетни сектори	Основни фактори за развитие
Братя Даскалови	Селско стопанство, малки предприятия от консервна, млекопреработвателна, винарска и мелничарска дейност	Транспортно-географско положение (Еврокоридор 4), 63 % от поземлен ресурс – земеделска земя
Гълъбово	Възледобив и енергопроизводство, производство на брикети, съпътстващи производства, услуги и търговия	Лигнитни възлища, Важен транспортен възел
Казанлък	Промисленост (хидравлика, пневматика, електрооптично и др. оборудване, текстил, облекло), етерично-маслени култури	Розовата долина, минерални извори, традиции в културата, изкуството
Мъзлиж	Дърводобив, дървопреработване, селско стопанство	Подземни и минерални води, горски масиви, културни забележителности
Опан	Земеделие и животновъдство	Добре развита пътна и комуникационна инфраструктура, културно-исторически забележителности (слеги от тракийски селища)
Павел баня	Селско и горско стопанство, туризъм	Богати поземлени ресурси, Розовата долина
Раднево	Производство на електроенергия и възледобив (лигнитни възлища), съпътстващи производства, селско стопанство	Важен транспортен възел (главен път Е-85, Русе – Капитан Ангреево; жп линия Нова Загора – Раднево Гълъбово – Симеоновград)
Стара Загора	Металургия, машиностроене, хидравлика, хранителна промишленост, производство на храни, бира, вино, дърводобив и дървопреработване, текстил, шивачество, търговия	Национални съобщителни и комуникационни трасета, термоминерални води, културноисторически забележителности, богати поземлени ресурси
Чирпан	Селско стопанство, преработвателни предприятия, търговия	Близост до важни транспортни артерии, производствени мощности за селското стопанство.
Гурково	Туризъм, селско и горско стопанство, производство на метални опаковки	Източната част на Розовата долина, Стара планина и Средна гора; Прохода на Републиката
Николаево	Рибовъдство, производство на керамични изолатори	Близост до важни транспортни артерии, съхранена естествена природна среда

Източник на информация: Регионално статистическо бюро, Стара Загора и собствени проучвания.

В област Стара Загора всички общини биха били селски с изключение само на една – община Стара Загора.

Анализът на данните от таблица 3 по националната дефиниция сочи важния факт, че 67 % от територията на областта представлява селски район и 32 % от населението е съсредоточено в селските общини.

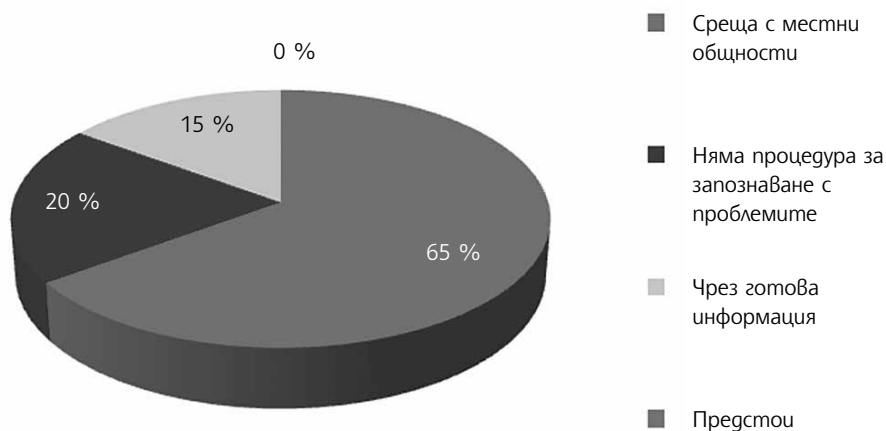
От общия брой населени места в област Стара Загора 95 % са села, което означава, че когато говорим за проблемите на отделните населени места, имаме предвид именно селата. Друг факт е, че 35 % от селата в областта са в градски общини и тяхното население съставлява почти половината (44,87 %) от населението, живеещо в селата на област Стара Загора. Това означава, че проблемите за населените места от селските общини до голяма степен се припокриват с тези за селата от градските общини. При решаването им те обаче остават вън от възможностите на Програмата за развитие на селските райони, а финансирането по оперативните програми се насочва основно към градските административни центрове. Така в хода на наше-

то проучване установихме необходимост от търсене на пътища за решаване проблемите на селата от градските общини.

Селските райони от областта имат своя собствена характеристика, свои силни и слаби страни, свои нужди и потенциал за развитие. Следователно политиката за развитие и механизмите за нейното прилагане трябва да съпътват на много добра информация за териториалните фактори и ресурси, както и за структурата на икономиката (таблица 4). Ето защо е необходимо да се предприемат мерки по изглаждане на тези различия чрез активна регионална икономическа политика, отговаряща на целта за конвергенция на по-изостаналите периферни райони.

Всяка една от общините има своите приоритетни сектори на развитие (имат най-голям принос в брутната добавена стойност на общината), които съчетани с териториалните фактори определят нейния облик и индивидуалност, както и гела ѝ в икономическата карта на областта.

Хетерогенността на населението, културата, демографията, социално-икономиче-

Фигура 1

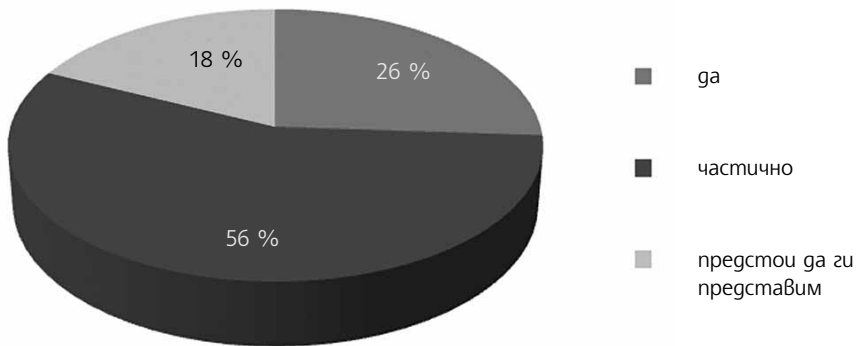
ската структура и природните ресурси в област Стара Загора са богатство, но и отговорност за политиката, прилагана по места, според специфичните гадености, защото различните райони по различен начин ще бъдат повлияни от новите предизвикателства пред развитието на селските райони на Европейския съюз (климатични промени, по-добро управление на водите, използване на биоенергията, опазване на биоразнообразието).

След направената статистическа обработка анкетите сочат, че 65 % от анкетирания използват съвместните срещи за запознаване с потребностите и проблемите на населените места от селските райони, 20 %

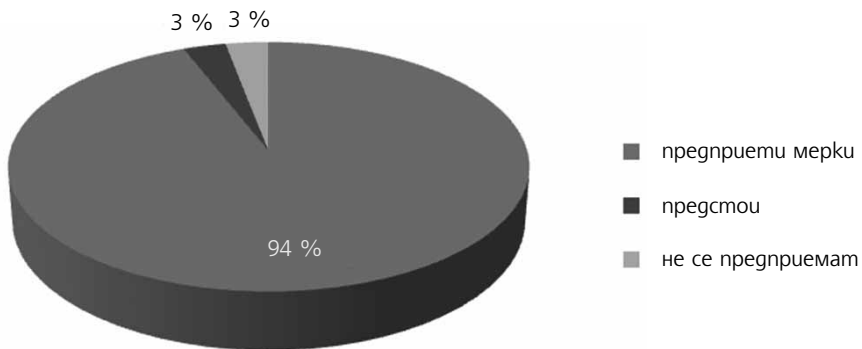
отговарят, че няма такава процедура за запознаване с проблемите на селата, а 15 % отговарят, че използват готова информация от правени вече анализи (фигура 1).

От фигура 2 става ясно, че повече от половината от анкетирания кметове са на мнение, че социално-икономическите проблеми на техните населени места са засегнати отчасти в общинските планове за развитие, а едва 26 % са на мнение, че техните проблеми са застъпени изцяло в общинските планове.

На запитването какви мерки се вземат за развитие на селата, почти всички кметове на населени места отговарят, че вече са

Фигура 2

Фигура 3

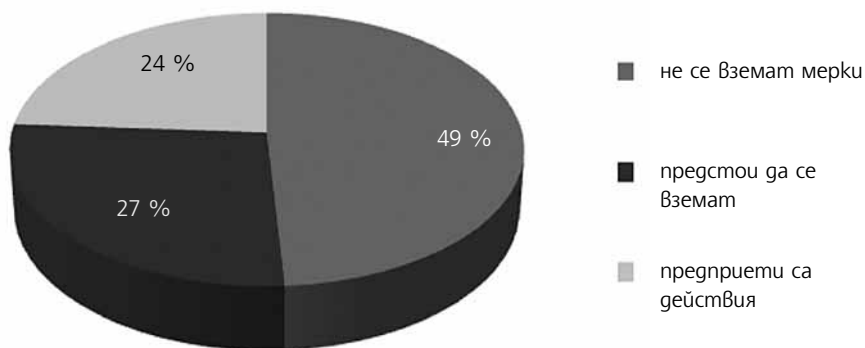
предприети мерки във връзка с изграждане или обновяване на социалната и техническата инфраструктура. Едва 3 % отговарят, че не се вземат мерки (фигура 3).

Почти половината от анкетиранията са на мнение, че не се вземат мерки за стимулиране на бизнес активността по селата. Едва 24 % отговарят, че вече са предприети действия за стимулиране на бизнеса, а 27 % предвиждат да започнат активни действия в тази насока (фигура 4).

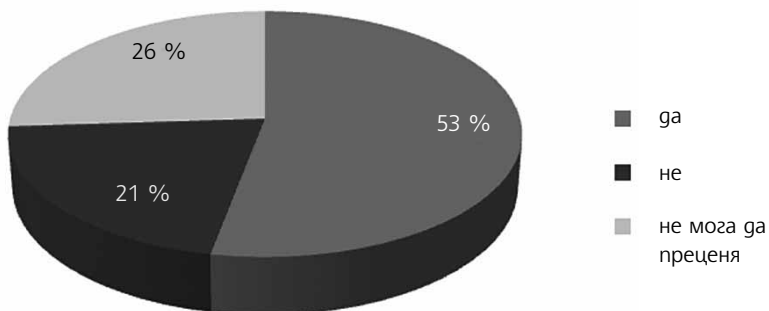
За целите на изследването искаме да разберем дали се установяват пропуски при информационното обезпечаване от страна на държавните служби и институции към общинската администрация относно възмож-

ностите за развитие на селата по Програмата за развитие на селските райони и др. Повече от половината (53 %) от анкетиранията са на мнение, че има проблеми в информационния поток от централната към местната власт относно възможностите за финансиране на общините от фондовете на ЕС. Но все пак 21 % считат, че няма проблем във връзките между общини и държавна администрация. Съществува немаляк дял (26 %), които на този етап не могат да преценят и отговарят на този въпрос (фигура 5).

Почти всички участници в анкетата не са отговорили на въпроса относно съотношението между държавното финансиране и собствените приходи, но в действителност той е от изключително значение за местно-

Фигура 4

Фигура 5

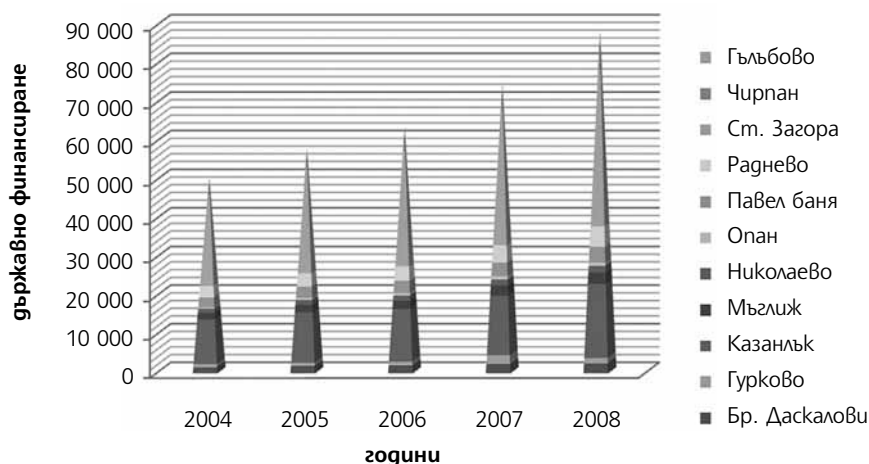
то самоуправление. В зависимост от това съотношение може да се определи степента на автономност на местните власти. В таблица 5 е поместена информация за държавното финансиране по общини за периода 2004 – 2008 г. Оказва се, че отпуснатите средства в областта са нараснали със 75,80 % през 2008 г. спрямо 2004 г. и са

предназначени за дейности, разпределени в следните групи: общинска администрация, отбрана, образование, здравеопазване, социални грижи, култура, икономически дейности и услуги. Освен това тук се включват и субсидията за капиталови разходи, както и средствата, отпуснати за финансиране на местни дейности. Разбираемо е, че издръж-

Таблица 5. Държавно финансиране на общините от област Стара Загора (хил. лв)

ОБЩИНА	2004 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.
Братя Даскалови	1515	1773	1923	2276	2452
Гурково	886	991	1144	2376	1532
Казанлък	11243	12753	13334	15177	18934
Мъглиж	1775	2033	2209	2756	2987
Николаево	977	1122	1196	1377	1606
Опан	482	683	770	970	1038
Павел баня	2383	2708	2959	3321	3875
Раднево	3057	3527	3846	4681	5359
Стара Загора	22965	26513	29274	34149	40015
Чирпан	2924	3575	3973	4698	6372
Гълъбово	1960	2100	2577	2899	4033
ОБЩО :	50167	57778	63205	74680	88203

Източник на информация: Закон за държавния бюджет 2004 – 2008 г.

Фигура 6

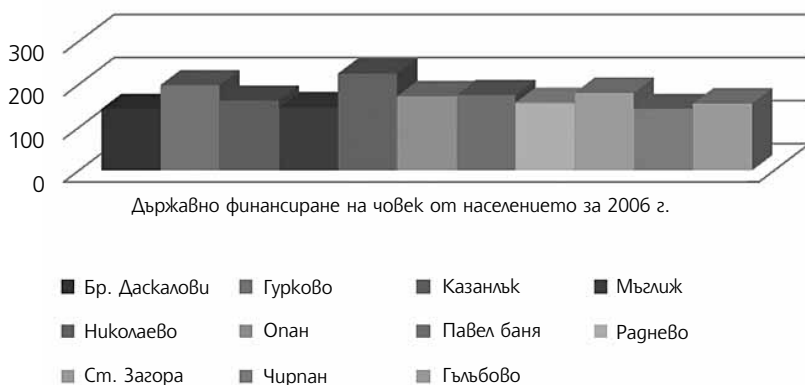
ката на тези мероприятия поглъща сериозен финансов ресурс и общините не са в състояние сами да осигурят необходимите средства. На фигура 6 се вижда разпределението на държавните разходи по общини и тяхното нарастване за периода 2004 – 2008 г.

За нуждите на анализа предоставените от държавата средства за издръжка на делегираните от нея дейности се разпределят на човек от населението във всяка община. Оказва се, че в отделните общини стойно-

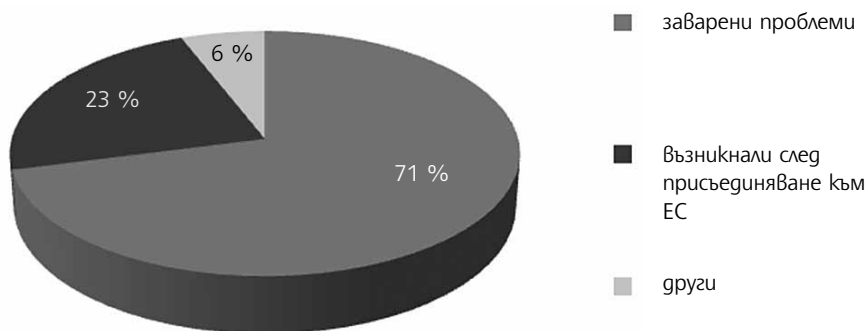
стите на показателя „средства за делегираните от държавата дейности на човек от населението“ варират между 142 и 255 лв. (фигура 7), без да са напълно ясни критериите за диференциране.

На запитването какви са основните проблеми на общината по отношение на социално-икономическото развитие на селата, значителна част от анкетираните (71 %) са на мнение, че проблемите са наследени от предходната администрация. Обикновено

Предоставени средства за финансиране на делегираните от държавата дейности на човек от населението по общини в област Стара Загора

Фигура 7

Фигура 8

тук става въпрос за проблеми, които са от много години (липса или амортизирана инфраструктура), за чието решаване се изискват сериозни усилия и средства. Но почти 1/4 са на мнение, че са се натъкнали на нови проблеми в периода след присъединяването към ЕС (фигура 8).

Заклучение

Въз основа на извършеното изследване могат да се направят следните по-важни изводи:

1. Липсва целенасочена местна политика за запознаване с проблемите и потребностите на отдалечените, междинните и крайградските населени места. Различията в приоритетите и подходите създават препоставки за небалансирано териториално развитие.
2. Недостатъчно ясна и конкретизирана регионална политика за комплексно развитие на присъединените села, особено при утвърждаване на общинските планове за развитие и при отразяване на самостоятелните териториално-устройствени и селищно-устройствени планове.
3. Няма открити местни приоритети за отделните населени места. Кметовете познават най-добре реалните проблеми на общностите и биха били полезни при разработване и реализиране на програми за развитие. Повечето проекти и програми, особено за благоустройството и социалната инфраструктура, са за градовете и най-вече за ядрото на общините. Така често се наблюдават силни центрове и слаба периферия.
4. Не се осигурява информационна дейност на администрацията за населението особено в селата. Няма и практика периодически общинските съветници да се отчитат за дейността си пред събрания на населението.

5. Хората от отделните населени места имат очаквания за подобряване качеството на живот, но се наблюдава обърканост сред населението по отношение на възможностите и перспективите за развитие. Стратегиите и политиките не се диференцират по населени места.

6. Възниква конфликт между интересите, породени от регионализма на ниво област и общини, и разполагането на предприятия, филиали, офиси и т.н. на територията на населени места от селските общини, тъй като функциите на координация, сключване на договори, вземане на решения за разпределение на ресурси и дейности не са включени в правата на кметовете.

Във връзка с това си позволяваме да отправим и някои **препоръки**:

1. Да се направят корекции в Националния стратегически план за развитие на селските райони (НСПРСР, 2007-2013) и Програмата за развитие на селските райони (ПРСР, 2007-2013), съответстващи на предизвикателствата в глобален мащаб: климатичните промени; по-доброто управление на водите; използването на биоенергията; опазването на биоразнообразието.
2. Да се въведе по-тесен, териториален подход на целеполагане и интервенция (според конкретните нужди на кметства и населени места) в Националната политика за развитие на селските райони, което да създаде възможност на районите да развият своя териториален капитал. Това може да наложи още по-грануларен подход при типологизацията на селските райони.
3. Да се въведе систематизиран подход за оценка на успехите и провалите в прилагане на европейската и националната политика по места чрез:
 - а) разработване на система от показатели, отговарящи на залегналите за оценка на реализация цели на ПРСР;

- б) ангажиране на органите, реализиращи политиката по места, за определяне на зададените показатели и във формиране на собствени според спецификата на района;
- в) създаване на електронна информационна система от данни за всеки район и населено място.
4. Селските райони в България да се превърнат в активна част от европейската мрежа за селско развитие (European Network for Rural Development), като участвам с идеи, опит и обмен на добри практики с помощта на Националната селска мрежа.
5. Да се разработи механизъм за по-тясна връзка между развитието на аграрния и горския сектор, от една страна, и селата като териториални единици, от друга, защото очакваните резултати са обществено благо.
6. Да се направят проучвания за селските райони в България: заплахата ли е за тях глобализацията; могат ли селските райони да станат атрактивни за младите хора; могат ли селските райони да имат същото качество на услугите като зрагските; как ще се отразят върху селските райони нарастващите енергийни разходи; могат ли българските селски райони да придобият бърза положителна промяна чрез ускорено въвеждане на ICT технологии; имат ли политическите кръгове в България воля за бързи и резултатни мерки.
7. Да се мотивира и активизира местната общност да идентифицира местните проблеми, като се формулира в общ план за действие на основата на изграждане на местни инициативни групи (МИГ) по Програмата за развитие на селските райони (ПРСР). Този план да залегне в плановете за развитие, като се балансират желанията и възможностите чрез ясна оценка на нуждите и местните различия.

Литература

1. Василева, Л., Г. Велковска, А. Манолова, Регионално планиране и прогнозиране. Регионална икономическа политика. Местно самоуправление и финанси, 2001.
2. Закон за държавният бюджет 2004 г., 2005 г., 2006 г., 2007 г., 2008 г.
3. НСИ, Демография, 2008.
4. НСИ – ТСБ – Стара Загора, Regio 07.
5. Програма за развитие на селските райони (2007-2013), Република България, декември, 2007.
6. Стойкова, Бл., Функции и класификация на маскаранните игри от Център. Сев. България, Научна конференция с международно участие „Стара Загора 2003“, т. IV, ч. 2, Стара Загора, 2003.
7. Guyomond, H., INRA, Francis Auberst, ENESAD, France; Fabrice Levert and Bertrand Schmitt, INRA, France, Rural areas: Current situation and future challenges, Europe's rural areas in action: Facing the challenges of tomorrow 16-17 October, 2008, Limassol, Cyprus.
8. Joint International Summit on Rural and Community Development, Minnesota, 2001, <http://www.mrs.umn.edu/2001summit>.
9. NSI, Improving the quality of life in Rural Areas and encouraging diversification of economic activity, PHARE 2005, Date Collection Projects. **ИИ**